

Ukoliko pjesništvo i pripada jednom postojećem svijetu, ono mu već u početku nastoji izbrisati granice čvrstog obrisa, želeći ga prepoznati unutar svojega prostora mnogostrukih odraza, koji skupljeni daju jednu novu stvarnost, iako se svijet vanjske zbilje u toj „prelomljenoj” realnosti razabire, ali u jednom temeljno novom sklopu. Na tom putu prisvajanja zbilje, što je oblikuje stupanj „pomjerenosti” iz svakidašnjeg, događa se i pjesnički glas, razmičući one iste granice koje su ga u početku uvjetovale.

Pjesnički glas Dubravka Skurle javlja se ne samo kao pokušaj građenja svijeta u pomaku mašte, već kao žestoko suprotstavljanje zbilji iz koje je poniknuo. Mogli bismo reći da njegovo pjesništvo nastaje kao razriješenje čvrstoće postojećeg svijeta, iako za njega transformacija nema samo jedno izrazito (u fenomenološkom smislu) preobražajno usmjerenje, već prije svega etičko. Skurlin govor više je nego prisajedinjavanje riječi jednoj zbilji, on je pokušaj građenja zbilje, njoj usprkos. U odustajanju od svijeta i istodobno u strasnoj pripadnosti jednom sažimanju stvarnosti koja sjedinjuje nebo u čovjeku i izvan njega, ova je poezija nastanila prostor kojim ne želi pripadati tkivu iz kojeg je izniknula. Možda se Skurla našao u suviše dubokom rascijepu između „stvari i apsolutnog”, odnosno između jedinstvenog i djeljivog. Jer ukoliko se stvari prikazuju prije svega kao mnoštvo i nesavladivo poput Jonesovih stolica prekrivaju naš vidik, ne kao suštine, već kao mjera pojavnosti, tim će više mašta pjesnika ići u suprotnom smjeru. U svom odnosu prema stvarima Skurla pokušava uspostaviti među njima novi poredak jednim trenutačnim bljeskom koji stavlja akcent na jedan detalj i time mijenja smisao cijelog prizora. Red koji nastaje iza takvog bljeska mašte sadrži u sebi sve karakteristike jedne pjesničke poetike i daje joj specifičnu razdaljinu ili blizinu svijetu.

Uzalud mi se smiju ove stvari dobro poredane i ovaj čas polutame kada na tvom licu bljesnu tipka klavira

Slika je jasna, red poznatog neprestano na dohvata ruke, tek se pjesnikova mašta usuđuje učiniti onaj prelomni pomak koji ruši logiku objektivnog svijeta, dodirujući zbilju u onoj tački gdje su joj zglobovi najtanji i gdje se počinje isijavati jedan novi odslik njezine skrivene životnosti. U već dobro poznatom slijedu objave stvari upravo pjesma ruši zbiljnost „prihvatljivog reda” i nastoji ga ne samo razoriti već i onemogućiti njegovo očekivano djelovanje. Shvatimo li gore citirane Skurline stihove ne samo kao naznaku trenutačne situacije, već kao naznaku svijeta, vidjeti ćemo da isti odnos postoji u mikrokozmosu i makrokozmosu: ako bi u prvom stvari sačinjavale našu zajedničku stvarnost, a bljesak izbijanje iz te stvarnosti, tada bi u drugom (makrokozmosu) svijet kao mnoštvo bio suprotstavljen bljesku kao jedinstvu; ovo dvojstvo nalazimo u Skurlinom pjesništvu kao pokušaj nadilaženja prvog stupnja sudjelovanja u svijetu, uzdignućem iz mnoštva pojavnosti, da bi se biće sasvim rastvorilo u bljesku koji ni sam ne bi posjedovao toliko intenzitet da nije tako strasno suprotstavljen mnoštvu i pripijen uz Jedno.

ISPUNJENJE ODSUĆEM

*„... Baci to srce daleko. Ko će da razlikuje
Medu svim tim šljunkom neplodnim, kamen
temeljac*

Tvrđog jednog izazova?

Pierre Emmanuel

Izazov koji naznačuje Emmanuel razdaljina je od srca što seže za daljinom i tu daljinu sobom ispunja. Skurla pokušava bez kom-

Posvuda tražimo apsolutno, a nalazimo samo stvari

Novalis

Ijerka mifka

groznica S onu stranu dobra i zla

promisa uzdići kamen temeljac po kojem se ni jedna stvarnost neće zvati stvarnost, ali će postojati kao neprestana prisnost srca, koje ju je najprije udaljilo a zatim potpuno saželo u svojem prostoru, svojoj „unutrašnjoj daljini”.

Daljina može u potpunosti shrvati i obnevidjeti stvarnost jednog oka. U slijedećem trenutku ona će se pojaviti kao kazna zbog osvojenog vidokruga. Skurlina se sudbina i pjesništvo u potpunosti poklopila unutar te razdaljine.

II

Izazov se pokazao prostranog dosega, da se i sama svijest o njemu nastojala zbrisati unutar toka koji jedan slijed asocijacija ispisuje. Tako se i za Skurlu „predmeti pojavljuju vrlo jasni, pa ipak postavljeni na dno horizonta, u daljini koja ih idealizira.” (Poulet). On ih nastoji shvatiti u njihovoj punoj jasnoći koju im daje razdaljina uzdičući ih do horizonta na kojem mašta stvara svoj izuzetni red. Određena idealizacija javlja se u ovom pjesništvu kao neprestana nostalgija zbog odsutnosti idealnog, zbog čežnje za tim prostorom koji se tek na granici pojavljuje kao mogućnost i kao poredak ostvarenja te

mogućnosti. Horizont obima oku svu stvarnost perspektive, ali diže stvarnost čuda što je istodobno pjesnikova zbilja i razdaljina od pjesnika do te zbilje.

Dvojstven je izvor Skurline poezije: jednim dijelom kao da bi htjela sažeti svu razdaljinu između pjesnika i krajnje tačke na horizontu u pomaku koji se zbiva unutar predočene stvarnosti i posljednjeg odraza koji ona zadobiva u pjesnikovoj mašti, a drugim da što tačnije zabilježi sve slike koje se odvijaju pred pjesnikovim očima, da bude samo ta viđena stvarnost, koja ne poznaje mjesto sabiranja, već se iscrpljuje u sukcesivnosti događaja. „Pjesma starog gospodina” izostrava situaciju pjesnika-promatrača, gotovo slučajnika na ovom svijetu, koji tek bilježi događaje što se nižu pred njegovim očima s kafkijanskom mirnoćom. Jedina veza među svim tim slikama-događajima je pjesnikova svijest, ona je jedinstveno čvorište u kojem ti, inače logički poredani događaji otkrivaju svoju besmislenost. Za naše je poimanje zbilje i priučnosti pojavnom, svaki među njima „normalan”, međutim, budući da se otkrivaju u svjetlu koje im daje pjesnikov pogled, razotkrivaju svoju apсурdnu grotesknost. Za Skurlu je to pravilo neprestanog objavljivanja zbilje.

*Pošao sam ulicom Tri ptice, sa psom na uzici,
njihali su se fenjeri kao naranče u magli,
jedna stara dama podsjetila me svojom
perikom na
kose moje dragane
jedan sredovječan par ljubio se u času
otkrovenja,
jednoj bebi, još nerođenoj, zakucalo je srce
nježnije
u trbuhu svoje majke,
(požurio sam jer sam osjetio, moglo bi sad
zaplakati),
išao sam, dakle ulicom. Tri ptice i prešao je,
obišao jedna vrata, gdje sam nekad rado
zastajkivao,
sudario se sa jednom ljepojkom, koja je imala
mnogo crvene kose,
požurio na kolodvor da se izvjestim o
putovanju vlakova,
zauzeo svoje mjesto i čekao strpljivo polazak.*

U ovom stanju mirnoće promatranja postoji određeni diskontinuitet između života koji pjesnik vidi i koji živi. U tom diskontinuitetu ili rascijepu događa se za njega objavljivanje stvarnosti: svi trenuci svijeta kojem sudjeluje vezani su uz njegovo biće, ali to ne znači da ne postoji podvojenost između slika u njihovom sukcesivnom događanju i smisla koje one sakupljene u svijesti daju kao svoj totalitet. Tragičnost ne proizlazi iz samog viđenja, već se objavljuje kao ishod i tačka ostvarivosti u jednoj potpunoj slici svijeta, što ga niz situacija zajedno daje. Sve što Skurla nastoji u svom pjesništvu uzdići do postojanja, druga je strana međe na kojoj se obistinjuje imaginarno i zadobiva realitet jedne osvojene stvarnosti.

*Priliv svjetlosti je pravi čas za čovjeka,
kada nikakav mir ne remeti njegovu
unutrašnjost,
kada ide ne sluteći da je pregazio plavetnila,
ne vidi ih,
kada srce pažljivo slobodu kamenja, kada
postaje element s određenom težinom,
kada svu prošlost pretvara u šiljak
sadašnjice
balzamiranih rana izlijeći se od budućnosti.
Da to je pravi čas. Kad je napučen do kraja,
a sve što je u njemu diva praznina,
kad je zatvoreni prostor, a sve što izrači ne
daruje,
kad je pretvoren u anđela, koji uvijek čeka
da postane Lucifer
i sve što daruje da umnoži stotruku u sebi.*

ZAO ANDEL

Tačka unutarnje tišine je prostor u kom se stvarnost pojavljuje u totalitetu, vrijeme se istodobno širi radialno u svim smjerovima, a čovjek osjeća povezanost sa svojom prošlošću kao da se upravo u tom času događa. Tada se i ljudski život prikazuje kao krajnja

punoća, ne trpeći više pritisak svoje izvanj-
kosti, a za pjesnika nastaje stanje praznine
za koje S. Weil kaže, da ništa izvana ne
odgovara takvoj unutarnjoj napetosti. Unu-
tarnja se tišina u Skurlinoj poeziji ne prika-
zuje samo kao povlačenje do u dna bića, već
prije svega kao savladana daljina srca bače-
nog prema svjetlosti i vraćenog u prazninu
iz samog središta svjetlosti. Sva gustoća do-
življaja zadržava se u duhu kao savršen oti-
sak zbilje unutar jednog trena potpune ostva-
renosti života, u kojem čovjek postaje ele-
menat s određenom težinom, groznica s onu
stranu dobra i zla, etika oslobođena morali-
ziranja. Između jednog i drugog trenutka,
daljina razrješava svoje koordinate u vre-
menski i prostorno izjednačenom „šiljku sa-
dašnjice“, koji je jedina blizina što preostaje
pjesniku nakon ophoda srca ispunjenog vid-
ljivim svijetom.

I doista nigdje poučka u ovom pjesništvu,
u najboljim trenucima svijet je oslobođen
svojeg dvojnika Sjene u prilivu svjetlosti,
koja ne posjeduje više ništa do svoje vlastite
čistoće. U tom času se objavljuje i izazov
pjesnika i pomirenje zbog nemogućnosti po-
sjedovanja jednog konačnog tijela, (osim u
„šiljku sadašnjice“ u kojem i samo tijelo teži
poništenju u beskraju i ne poziva se više na
materijalnu vidljivost).

„...toplina je ishlapila iz ložišta; bogovi
prirode postadoše nepristupačni; nebo zakriše
oblaci; vjetar je u duši pozlijedio rane; što
mi ih zada priroda kad se rodih: i ja sam se
zakleo...“

Možda ova misao iz Skurlinog dnevnika
objedinjuje u sebi središnju okosnicu ovog
pjesništva: suspregnutost čula, mogućnost nji-
hove ostvarivosti u viđenom i vidljivom i,
nasuprot tome stvarnost koju tek treba osvo-
jiti: Nepostojeće. Kolika je razdaljina iz-
među Nepostojećeg i Nevidljivog? Za pjes-
nika se oni sravnjuju u samoj ljudskoj suš-
tini, ostalo je samo propadanje, koje s jedne
strane nastaje zajedno sa tijelom, a s druge
ostaje kao preostatak bića, kao njegov vječni
znamen nakon urušavanja u vječnu prova-
liju vremena. Riječ se gubi u toj pustinji
etike, posustaje pred svakom namjerom
i sasvim prekriva svoj savršeni krug koji
ništa osim duha ne može ispuniti.

Pjesništvo kida neprestano čvrsti sklop
mozaika koji bi želio zadržati pravo na pos-
ljednju sliku. Upravo u tom neprestanom ki-
danju čvrstoće svijeta u vršku sadašnjice sve
moguće putanje jednog života saobrazne su
vertikali leta, jednoj uzvišenoj opstojnosti
unutar koje se biće onesviještava zbog su-
viška svjesnosti, kozmos se sravnjuje sa jed-
nom dosanjanom stvarnošću čija se konačna
preobrazba zbiva kao zadobivanje svijeta:

„Neka naša imena ne izgube muziku, neka
namršteno čelo bude povremeno namršteno,
a zvijezdani osmihe nek i dalje ostane takav
(nek ne izgubi ni bljeske upaljenih svjetiljaka
— oni nisu upućeni sebi). Samo jednu prom-
jenu, Bože, da prestanu molitve i da od nas
odleti svako ostalo preobraženje.“

NOĆNA MOLITVA

Uzmemo li smisao preobraženja kao mjeru
pripadajućeg, mjeru stvarnog u čijim se ko-
ordinatama odvija preobražujuće kao pripa-
danje konačnom preobraženju ili apsolutnom
i neprestani niz preobraženja kao relativizam
mijene bića, vidjet ćemo u čemu je raskorak
između zbilje što neprestano raste i uzdignute
zbilje. Sukcesivnost preobraženja sadrži u sebi
neprekidni rast, ili bar iluziju rasta, ono je
mijena u svojem iluzornom liku, ono ne propa-
da. Međutim, shvatimo li trenutak u kojem
„od nas odljeće svako ostalo preobraženje“
kao čas ostvarenja preobraženosti bića, tada
će nam biti jasno da se paradoks Novalisove
tvrdnje o stvarima i apsolutnom može nadići
jedino kao što se na primjer događa u Skur-
linom pjesništvu, napuštajući stvari u pro-
cesu preobražavanja i prihvaćajući ih kao
krajinu preobraženost čitavog svijeta.

Ljerka MIFKA

SATIRIKONJ

a. kamen

U glavi čovekovoj obično postoji um ili
pamet, uprkos činjenicama koje to ospo-
ravaju.

Postoji, u stvari, pretežno pamet. Um je
prvobitni oblik pameti, i kao takav nije
više uobičajen. Uobičajen je najčešće u ukrš-
tenim rečima (pamet sa dva slova).

Iz nekad uobičajenog uma i sada uobiča-
jene pameti razvili su se uman čovek i pa-
metan čovek.

Uman čovek je manje uobičajen nego pa-
metan čovek.

Uman čovek se, takođe, najčešće nalazi u
ukrštenim rečima, takođe sa dva slova
(inicijali naučnika koji je izumeo to i to). Ali,
i pametan čovek se sve češće nalazi u ukrš-
tenim rečima. Razlika između umnog i pa-
metnog čoveka u ukrštenim rečima je u to-
me što ovaj drugi tamo ima više od dva
slova (ime, očevo ime, prezime i nadimak
fudbalera čija se slika u boji nalazi uz
ukrštenicu).

Inače, između njih dvojice ima i drugih
razlika.

Uman čovek je, na primer, izmislio stolicu,
a pametan čovek je izmislio način da tu
stolicu sačuva za sebe.

U suštini, razlika je mnogo dublja nego
što na prvi pogled izgleda. Za umnog čo-
veka stolica je samo stvar, a za pametnog
čoveka stolica je — pametna stvar.

E, tu je uman čovek zaostao za pametnim.
Tu je um izgubio bitku sa pameću.

Zbog toga je uman čovek manje uobiča-
jen nego pametan čovek.

Pametnan čovek je izmislio pametnu stvar.
Uman čovek nije izmislio umnu stvar. Ne
postoje umne stvari.

PAMET PROTIV UMA

A pametan čovek je izmislio mnoge stva-
ri koje zovemo — pametne stvari.

Uzmimo, na primer, onu istu stolicu. Sto-
lica je pametna stvar. Ali, stolica, kao pa-
metna stvar, nezamisliva je bez pametnog
čoveka. Bez pametnog čoveka, stolica nije
pametna stvar.

Svi mi imamo stolicu. Vi imate, recimo,
svoju stolicu. I sedite na stolici dok vam
se sedi, dok vam ne našulji odgovarajući
deo tela ili dok vam ne dosadi da sedite.
Onda ustanete, pa prošetate, pa se vratite
da sednete, a kad tamo — vaše stolice više
nema!

Takva stolica nije pametna stvar. I vi,
izvinite, niste pametan čovek.

Pametnan čovek ne sedi na stolici samo
dok mu se sedi. Njegov odgovarajući deo
tela, za razliku od vašeg, ne dozvoljava da
ga stolica žulji, već on žulji nju, sve dok
je, tako reći, ne pripitomi. Pametnan čove-
ku nikad ne dosadi da sedi na svojoj sto-
lici. I pametnom čoveku, naravno, neće se
desiti ono što se vama desilo.

U takvom slučaju stolica je pametna
stvar.

Vi ste možda uman čovek, ali vaša stoli-
ca neće biti pametna stvar sve dok vi ne
postanete pametan čovek.

U glavi čovekovoj obično postoji um ili
pamet, kako gde. Uprkos činjenicama koje
to osporavaju. Te činjenice su, u suštini,
pametne stvari, i takođe se nalaze u glavi
čovekovoj.

To sam, u stvari, hteo da vam objasnim.
Vama će, prirodno, sve biti jasno.

— Zbogom pameti! — reći ćete i učtivo
skinuti šešir.

— Zbogom! — reći će šešir.